

Lipiec 2019 r.

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału i nie ma charakteru wyczerpującego

Niewolnictwo, poddaństwo i praca przymusowa

Artykuł 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka stanowi:

1. Nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie.
2. Nikt nie może być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej.
3. W rozumieniu tego artykułu pojęcie "Pracy przymusowej lub obowiązkowej" nie obejmuje:
 - (a) żadnej pracy, jakiej wymaga się zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności orzeczonej zgodnie z postanowieniami artykułu 5 niniejszej Konwencji lub w okresie warunkowego zwolnienia;
 - (b) żadnej służby o charakterze wojskowym bądź służby wymaganej zamiast obowiązkowej służby wojskowej w tych krajach, które uznają odmowę służby wojskowej ze względu na przekonania;
 - (c) żadnych świadczeń wymaganych w stanach nadzwyczajnych lub klęsk zagrażających życiu lub dobru społeczeństwa;
 - (d) żadnej pracy ani świadczeń stanowiących część zwykłych obowiązków obywatelskich."

Pracownicy domowi

Siliadin przeciwko Francji

26 lipca 2005 r.

Skarżąca, obywatelka Togo, przybywszy do Francji w 1994 roku z zamiarem studiowania, została zmuszona do pracy w charakterze służby domowej w prywatnym domu w Paryżu. Jej paszport skonfiskowano, przez kilka lat pracowała bez wynagrodzenia 15 godzin na dobę, bez dnia wolnego. Skarżąca zarzuciła, że była niewolnikiem domowym.

Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że skarżąca nie została zniewolona, ponieważ jej pracodawcy, chociaż sprawowali nad nią kontrolę, nie mieli "rzeczywistego prawa własności wobec niej umniejszającego ją do rangi przedmiotu". Trybunał stwierdził jednak, że obowiązujące wówczas prawo karne nie zapewniło jej wystarczającej ochrony i że chociaż prawo zostało zmienione w późniejszym okresie, nie miało ono zastosowania do jej sytuacji. Trybunał stwierdził, że skarżąca była przetrzymywana w poddaństwie, z **naruszeniem art. 4** (zakaz niewolnictwa, poddaństwa, pracy przymusowej lub obowiązkowej) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

C.N. i V. przeciwko Francji (skarga nr 67724/09)

11 października 2012 r.

Sprawa ta dotyczyła zarzutów poddaństwa lub pracy przymusowej lub obowiązkowej (nieodpłatne wykonywanie obowiązków domowych w domu ciotki i wuja skarżących)

przez dwie osierocone siostry z Burundi w wieku 16 i 10 lat.

Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 4** (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) Konwencji w odniesieniu do pierwszej skarżącej, ponieważ Państwo nie ustanowiło ram legislacyjnych i administracyjnych umożliwiających skuteczną walkę z poddaństwem i pracą przymusową. Ponadto ustalono, że **nie doszło do naruszenia art. 4** w stosunku do pierwszej skarżącej, w odniesieniu do obowiązku Państwa do przeprowadzenia skutecznego dochodzenia w sprawie przypadków poddaństwa i pracy przymusowej. Uznano również, że **nie doszło do naruszenia art. 4** w stosunku do drugiej skarżącej.

Trybunał stwierdził w szczególności, że pierwsza skarżąca została poddana przymusowej lub obowiązkowej pracy, ponieważ musiała wykonywać, pod groźbą powrotu do Burundi, czynności, które zostałyby opisane jako praca, jeżeli wykonywane byłyby przez wynagradzanego profesjonalistę. „Pracę przymusową” należy odróżnić od działań związanych z wzajemną pomocą w rodzinie lub ze wspólnym życiem, ze szczególnym uwzględnieniem charakteru i zakresu danej działalności. Trybunał uznał również, że pierwsza skarżąca była przetrzymywana w poddaństwie, jako że uważała, że jej sytuacja jest trwała i jest mało prawdopodobne, aby uległa zmianie. Wreszcie Trybunał stwierdził, że Francja nie wypełniła zobowiązań wynikających z art. 4 Konwencji w kwestii zwalczania pracy przymusowej.

C.N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (nr 4239/08)

13 listopada 2012 r.

Sprawa ta dotyczyła zarzutów o poddaństwo domowe postawionych przez Ugandyjkę, która skarżyła się, że została zmuszona do pracy w charakterze stałej opiekunki.

Trybunał stwierdził, że doszło do **naruszenia art. 4** (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) Konwencji. Uznano, że przepisy prawne obowiązujące w Zjednoczonym Królestwie w danym czasie były niewystarczające, aby zapewnić praktyczną i skuteczną ochronę przed traktowaniem sprzecznym z art. 4. Z uwagi na brak konkretnego ustawodawstwa kryminalizującego poddaństwo domowe, dochodzenie w sprawie zarzutów skarżącej było nieskuteczne.

Kawogo przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

3 września 2013 r. (decyzja o skreśleniu z listy)

Skarżąca, obywatelka Tanzanii, która przybyła do Zjednoczonego Królestwa na podstawie krajowej wizy pracowniczej, ważnej do listopada 2006 r. była zmuszana do wykonywania codziennej pracy na rzecz rodziców jej poprzedniego pracodawcy, w godzinach od 7.00 do 22.30, bez zapłaty, przez kilka miesięcy po tym jak jej wiza wygasła. Skarżąca uciekła w czerwcu 2007 roku. Złożyła skargę, w której zarzuciła, że została poddana pracy przymusowej.

Trybunał, biorąc pod uwagę warunki zawarte w deklaracji rządu brytyjskiego oraz wymogi mające na celu zapewnienie przestrzegania zobowiązań, o których mowa w powyższej deklaracji, **skreślił** skargę z listy spraw zgodnie z artykułem 37 (Skreślenie skargi z listy) Konwencji.

Kara pracy na cele społeczne za przestępstwo administracyjne

Skarga oczekująca na rozpoznanie

Tiunov przeciwko Rosji (nr 29442/18)

Skargę zakomunikowano Rządowi Rosji w dniu 15 January 2019 r.

Skarżący w tej sprawie został skazany na trzydzieści godzin pracy na cele społeczne za udział w nielegalnym wiecu. Nie odbył tego wyroku, a w oddzielnym postępowaniu został skazany za przestępstwo nieprzestrzegania wyroku nałożonego w sprawie CAO (federalny Kodeks wykroczeń administracyjnych) i skazany na trzy dni aresztu.

Trybunał powiadomił rząd rosyjski o skardze i zadał stronom pytania na podstawie art. 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej), 5 ust. 1 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego), 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego), 7 (zakaz karania bez podstawy prawnej), 10 (wolność wyrażania opinii) i 11 (wolność zgromadzeń i

stowarzyszenia się) Konwencji.

Usługi profesjonalne (prawnicy, lekarze, itp.)

Van der Mussele przeciwko Belgii

23 listopada 1983 r.

Skarżący, aplikant adwokacki, został wezwany do świadczenia bezpłatnych usług prawnych ubogim oskarżonym. Złożył skargę, iż stanowiło to pracę przymusową.

Trybunał **nie stwierdził naruszenia art. 4** (zakaz pracy przymusowej) Konwencji. Świadczenie bezpłatnej pomocy prawnej, o które skarżący został poproszony, było związane z jego zawodem, otrzymał pewne korzyści z tego tytułu takie jak wyłączne prawo do występowania przed sądami i przyczyniło się do jego kształcenia zawodowego; wiązało się również z innym prawem Konwencji - art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) - i mogło być uważane za część „normalnych obowiązków obywatelskich” dozwolonych na mocy art. 4 ust. 3 Konwencji. Wreszcie, wymóg występowania w roli obrońcy bez wynagrodzenia wciąż pozostawiał skarżącemu wystarczającą ilość czasu na płatną pracę.

Steindel przeciwko Niemcom

14 września 2010 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący, okulista w prywatnym gabinecie, złożył skargę, że był ustawowo zobowiązany do wzięcia udziału w programie służb ratowniczych zorganizowanym przez władze publiczne. Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną. Trybunał stwierdził w szczególności, że zobowiązanie opierało się na koncepcji solidarności zawodowej i obywatelskiej mającej na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym. Co więcej, ciężar odbycia sześciu dni służby w ciągu trzech miesięcy nałożony na skarżącego nie był zdaniem Trybunału nieproporcjonalny. Świadczenia, do których wykonania skarżący był zobowiązany, nie stanowiły zatem „pracy obowiązkowej lub przymusowej”.

Mihal przeciwko Słowacji

28 czerwca 2011 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący, osoba odpowiedzialna za wykonywanie orzeczeń sądowych, nie otrzymał rekompensaty za koszty, które poniósł próbując wykonać orzeczenie sądu. Złożył skargę, w której podniósł, że brak jakiegokolwiek rekompensaty za wykonaną pracę, był równoznaczny z pracą przymusową.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną. Stwierdził też, że ciężar nałożony na skarżącego nie był nadmierny, nieproporcjonalny ani w inny sposób nie do przyjęcia.

Bucha przeciwko Słowacji

20 września 2011 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący, prawnik, który został ustanowiony do reprezentowania swojego klienta w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej, złożył skargę, w której podniósł, że Trybunał Konstytucyjny, wbrew ustalonej praktyce w podobnych sprawach, odmówił mu zwrotu kosztów związanych z udziałem w ustnym wystąpieniu przed sądem.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako w sposób oczywisty nieuzasadnioną.

Graziani-Weiss przeciwko Austrii

18 października 2011 r.

Sprawa dotyczyła zobowiązania prawnika (lub notariusza, ale nie innych kategorii osób z wykształceniem prawniczym) w Austrii do pełnienia roli nieodpłatnego opiekuna osoby chorej psychicznie. Skarżący, praktykujący prawnik, został poinformowany, że sądy austriackie planowały mianować go opiekunem prawnym osoby chorej psychicznie. Według sądów krajowych ani stowarzyszenie opiekunów prawnych, ani żaden znany krewny nie mógłby przejąć opieki nad tą osobą.

Trybunał orzekł, że nie doszło do **naruszenia art. 4** (zakaz pracy przymusowej) **w związku z art. 14** (zakaz dyskryminacji) Konwencji. Zauważył, że istniała istotna

różnica między grupami zawodowymi praktykujących prawników, których prawa i obowiązki były regulowane przez określone przepisy ustawowe i wykonawcze, a grupą innych osób, które mogły studiować prawo, a nawet otrzymały zawodowe wykształcenie prawnicze, ale nie pracowały jako praktykujący prawnicy. W konsekwencji, jeżeli chodzi o kwestię powołania na stanowisko opiekuna prawnego w przypadkach, w których konieczne jest przedstawicielstwo prawne, grupy zawodowe prawników i notariuszy publicznych znajdowały się w istotnie odmiennej sytuacji niż inne osoby o wykształceniu prawniczym.

Adigüzel przeciwko Austrii

6 lutego 2018 r.

Skarżący, urzędnik służby cywilnej pracujący w urzędzie miejskim jako lekarz medycyny pracy i patolog sądowy, złożył skargę, że wymagano od niego świadczenia pracy poza wyznaczonymi godzinami bez wynagrodzenia pieniężnego.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako niezgodną *ratione materiae* z art. 4 Konwencji, uznając, że stan faktyczny, na który wniesiono skargę w niniejszej sprawie, nie jest objęty zakresem art. 4 Konwencji. W szczególności, Trybunał uznał, że decydując się na pracę jako urzędnik służby cywilnej we władzach miasta, skarżący musiał od początku wiedzieć, że może podlegać obowiązkowi pracy poza zwykłymi godzinami bez wynagrodzenia. Co więcej, nawet jeżeli rekompensata pieniężna nie była dostępna, skarżący miał możliwość skorzystania z urlopu wyrównawczego, o który nigdy nie wnosił. Nie mógł zatem twierdzić, że podlega nieproporcjonalnemu obciążeniu. Ryzyko potrącenia pensji, a nawet zwolnienia z pracy za odmowę pracy poza zwykłymi godzinami nie wystarcza do stwierdzenia, że praca była wymagana pod groźbą "kary". W świetle powyższego Trybunał uznał, że usługi dodatkowe, które skarżący musiał świadczyć, nie stanowią "pracy przymusowej lub obowiązkowej".

Służba o charakterze wojskowym lub zastępcza służba cywilna

W., X., Y. i Z. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (nr 3435-38/67)

19 lipca 1968 (decyzja Europejskiej Komisji Praw człowieka¹)

Czterech chłopców w wieku 15 i 16 lat zaciągnęło się do brytyjskiej marynarki wojennej na okres dziewięciu lat. Ich prośby o zwolnienie ze służby z różnych powodów osobistych zostały odrzucone przez władze. Następnie złożyli oni skargę, że byli przetrzymywani w poddaństwie.

Europejska Komisja Praw Człowieka stwierdziła, że służba wojskowa skarżących nie stanowiła poddaństwa w rozumieniu art. 4 ust. 1 (zakaz niewolnictwa i poddaństwa) Konwencji i uznała skargi za **niedopuszczalne**.

Chitos przeciwko Grecji

4 czerwca 2015 r.

Sprawa dotyczyła oficera wojskowego, który został zmuszony do zapłacenia na rzecz Państwa opłaty z tytułu przedterminowego odejścia ze służby. Był to pierwszy raz, kiedy Trybunał orzekał w tego typu sprawie.

Trybunał stwierdził, że doszło do **naruszenia art. 4 ust. 2** (zakaz pracy przymusowej) Konwencji. Uznał w szczególności, że interes państwa w zapewnieniu opłacalności inwestycji w szkolenie oficerów armii i lekarzy wojskowych, a także w zapewnieniu odpowiedniej liczby personelu uzasadnia wprowadzenie zakazu rezygnacji ze służby przez określony czas - ustalony przez państwo - oraz zobowiązanie personelu do uiszczenia opłaty w celu pokrycia kosztów utrzymania i szkoleń, które poniesiono w trakcie ich kształcenia, w dodatku do kosztów wynagrodzenia i świadczeń socjalnych. Trybunał dodał, że wojskowi oficerowie medyczni korzystają z przywilejów niedostępnych dla cywilnych studentów medycyny podczas studiów i specjalistycznych szkoleń.

¹ Wraz z Europejskim Trybunałem Praw Człowieka i Komitetem Ministrów Rady Europy, Europejska Komisja Praw Człowieka, która zasiadała w Strasburgu od lipca 1954 r. do października 1999 r., nadzorowała przestrzeganie przez Układające się Państwa zobowiązań wynikających z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Komisja przestała istnieć, gdy Trybunał stał się stały w dniu 1 listopada 1998 r.

Niemniej jednak, nakazując skarżącemu zapłatę kwoty należnej w celu wykupienia jego pozostałej liczby lat pracy w kwocie 109 527 EUR, bez możliwości spłaty w ratach, mimo wniesionego przez niego odwołania przed Trybunałem Obrachunkowym, władze nie zachowały właściwej równowagi między ochroną indywidualnego prawa skarżącego a interesami ogółu społeczeństwa.

Handel ludźmi i/lub zmuszanie do prostytucji

Obowiązek Państw do ochrony ofiar

Rantsev przeciwko Cyprowi i Rosji

7 stycznia 2010r.

Skarżący był ojcem młodej kobiety, która zmarła na Cyprze, gdzie wyjechała do pracy w marcu 2001 roku. Jego zdaniem policja cypryjska nie zrobiła wszystkiego, co możliwe, by chronić jego córkę przed handlem ludźmi, kiedy jeszcze żyła oraz by ukarać osoby odpowiedzialne za jej śmierć. Zarzucił również władzom rosyjskim bierność w śledztwie dotyczącym handlu ludźmi i późniejszej śmierci jego córki oraz niepodjęcie kroków, które uchroniłyby ją przed niebezpieczeństwem.

Trybunał zauważył, że podobnie jak w przypadku niewolnictwa, handel ludźmi, ze względu na swój charakter i cel wyzysku, opiera się na wykonywaniu władzy związanej z prawem własności; istoty ludzkie traktowano jako towary, które można było kupić, sprzedać i poddać pracy przymusowej; stosowano ścisły nadzór nad działaniami ofiar, ich możliwość poruszania się była często ograniczana; stosowano wobec nich przemoc i groźby. Trybunał podkreślił też, że handel ludźmi sam w sobie jest zabroniony przez art. 4 Konwencji (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej). Ostatecznie stwierdzono, iż Cypr dopuścił się **naruszenia obowiązków wynikających z art. 4** Konwencji na dwóch płaszczyznach: po pierwsze, nie wprowadził odpowiednich ram prawnych i administracyjnych w celu zwalczania handlu ludźmi będącego rezultatem istniejącego systemu wiz dla artystów, a po drugie, z uwagi na brak podjęcia przez policję działań operacyjnych mających na celu ochronę córki skarżącego przed handlem ludźmi, pomimo okoliczności, które wzbudzały wiarygodne podejrzenie, że mogła ona być jego ofiarą. Zdaniem Trybunału doszło również do **naruszenia art. 4** przez Rosję z powodu zaniechania dochodzenia dotyczącego sposobu i miejsca werbunku córki skarżącego, a w szczególności ze względu na niepodjęcie przez państwo kroków w celu identyfikacji osób zaangażowanych w jej rekrutację lub stosowanych metod rekrutacji. Trybunał orzekł również, że doszło do naruszenia przez Cypr **art. 2** (prawo do życia) Konwencji, w wyniku niedopełnienia przez władze cypryjskie obowiązku skutecznego przeprowadzenia dochodzenia w sprawie śmierci córki skarżącego.

V.E. przeciwko Francji (skarga nr 7196/10)

29 listopada 2011 r. (decyzja o dopuszczalności)

Sprawa dotyczyła postępowania w sprawie deportacji skarżącej do Nigerii, jej kraju pochodzenia. Skarżąca zarzuciła, że gdyby została wydalona do Nigerii, byłaby zagrożona przymusem powrotu do gangu zajmującego się prostytucją, z którego uciekła. Została by też najpewniej poddana represjom ze strony osób zaangażowanych w proceder, a władze nigeryjskie nie byłyby w stanie jej ochronić. Jej zdaniem władze francuskie miały obowiązek powstrzymania się od wydalania potencjalnych ofiar handlu ludźmi.

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną. Chociaż ETPCz doskonale zdawał sobie sprawę ze skali handlu nigeryjskimi kobietami we Francji i trudności na jakie napotykają zgłaszając się do władz w celu uzyskania ochrony, to mimo wszystko uznał, że informacje dostarczone przez skarżącą w tej sprawie są niewystarczające, aby udowodnić, że policja wiedziała lub powinna była wiedzieć w czasie, kiedy wydała nakaz deportacji, że skarżąca była ofiarą siatki handlarzy ludźmi. Jeśli chodzi o ryzyko zmuszenia skarżącej do powrotu do prostytucji po przybyciu do Nigerii, Trybunał zauważył, że chociaż nigeryjskie ustawodawstwo dotyczące zapobiegania prostytucji i zwalczania podobnych procederów nie osiągnęło w pełni swoich celów, dokonano znacznego postępu, a skarżąca prawdopodobnie otrzymałaby

[pomoc po powrocie.](#)

Zobacz także: [Idemugia przeciwko Francji](#), decyzja o dopuszczalności z 27 marca 2012 r.

[M. i Inni przeciwko Włochom i Bułgarii \(skarga nr 40020/03\)](#)

31 lipca 2012 r.

Skarżący, pochodzenia romskiego i narodowości bułgarskiej, złożyli skargę, w której podnieśli, że po przybyciu do Włoch w celu znalezienia pracy, ich córka została zatrzymana przy użyciu broni przez osoby prywatne, została zmuszona do pracy i kradzieży, oraz była wykorzystywana seksualnie przez rodzinę Romów z wioski. Skarżący twierdzili również, że władze włoskie nie przeprowadziły odpowiedniego śledztwa w odniesieniu to tych wydarzeń.

Trybunał uznał **skargi na podstawie art. 4** (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) **za niedopuszczalne** jako oczywiście bezzasadne. Stwierdzono, że nie było żadnych dowodów na poparcie zarzutu handlu ludźmi. Okazało się jednak, że władze włoskie nie zbadały skutecznie wniesionych zawiadomień jakoby nieletnia wówczas córka skarżących była wielokrotnie gwałcona i bita w posiadłości, w której była przetrzymywana. Mając na uwadze powyższe Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 3** Konwencji (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) w jego proceduralnej części. Ponadto stwierdzono także, że **nie doszło do naruszenia art. 3** Konwencji w odniesieniu do kroków podjętych przez władze włoskie w celu uwolnienia pierwszego skarżącego.

[E.A. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu \(skarga nr 20658/11\)](#)

10 września 2013 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżąca, obywatelka Ghany, twierdziła, że została sprzedana do Wielkiej Brytanii i zmuszona do prostytucji. W szczególności skarżyła się na to, że jej wydalenie do Ghany naraziłoby ją na niebezpieczeństwo ponownego wpadnięcia w ręce ludzi, którzy ją sprzedali lub nowych handlarzy. Ponadto twierdziła, że ponieważ w wyniku handlu ludźmi i wykorzystywania seksualnego na terenie Zjednoczonego Królestwa zaraziła się wirusem HIV, państwo było zobowiązane do umożliwienia jej pozostania w kraju w celu uzyskania dostępu do niezbędnego leczenia.

Trybunał uznał skargi wniesione na podstawie art. 3 (zakaz nieludzkiego lub poniżającego traktowania) oraz 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) **za niedopuszczalne**. Zauważył w szczególności, że skarżąca mogła podnieść wszystkie swoje roszczenia na podstawie prawa konwencyjnego w ramach odwołania do wyższego trybunału administracyjnego (Upper Tribunal). Nie występując o zezwolenie na apelację do wyższej instancji skarżąca nie spełniła wymogów w myśl art. 35 ust 1 Konwencji (kryteria dopuszczalności).

[L.E. przeciwko Grecji \(skarga nr 71545/12\)](#)

21 stycznia 2016 r.

Sprawa dotyczyła skargi obywatelki Nigerii, która została zmuszona do prostytucji w Grecji. Oficjalnie uznana za ofiarę handlu ludźmi, skarżąca musiała jednak czekać ponad dziewięć miesięcy po poinformowaniu władz o swojej sytuacji, zanim system wymiaru sprawiedliwości przyznał jej taki status. Podkreśliła ona, że niedopełnienie przez państwo greckie jego pozytywnych zobowiązań wynikających z art. 4 Konwencji (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) skutkowało w praktyce jego naruszeniem.

Orzeczono, że doszło do **naruszenia art. 4** Konwencji (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej). Trybunał uznał w szczególności, że skuteczność wstępnego dochodzenia oraz późniejszego śledztwa w sprawie była dotknięta szeregiem niedociągnięć. Trybunał odnotował także liczne opóźnienia i uchybienia w odniesieniu do postępowań administracyjnych i sądowych w zakresie obowiązków proceduralnych państwa greckiego. W niniejszej sprawie doszło również zdaniem Trybunału do **naruszenia art. 6 ust. 1** Konwencji (prawo do rzetelnego procesu sądowego w rozsądnym terminie). Stwierdzono, że długość przedmiotowego postępowania była nadmierna dla jednego poziomu jurysdykcji, a wymóg "rozsądnego terminu" nie został spełniony. Wreszcie Trybunał orzekł, że doszło do **naruszenia art. 13 Konwencji** (prawo do skutecznego środka odwoławczego) z uwagi na brak w prawie krajowym środka, za pomocą którego

skarżąca mogłaby wymóc swoje prawo do rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie.

1. i Inni przeciwko Austrii (skarga nr 58216/12)

17 stycznia 2017 r.

Skarga dotyczyła śledztwa władz austriackich w sprawie zarzutu handlu ludźmi. Skarżące, dwie obywatelki filipińskie, które udały się do pracy w Zjednoczonych Emiratach Arabskich jako pokojówki lub opiekunki, twierdziły, że ich pracodawcy zabrali im paszporty i dopuszczali się wykorzystywania skarżących. Twierdziły także, że takie traktowanie miało też miejsce podczas krótkiego pobytu w Wiedniu, dokąd zabrali je pracodawcy i skąd ostatecznie udało im się uciec. W następstwie zawiadomienia wniesionego przez skarżące przeciwko ich pracodawcom w Austrii, władze stwierdziły, że nie posiadają jurysdykcji do ścigania domniemanych przestępstw popełnionych za granicą i postanowiły przerwać dochodzenie w sprawie skarżących dotyczącej wydarzeń w Austrii. Skarżące utrzymywały, iż zostały poddane pracy przymusowej i handlowi ludźmi, a władze austriackie nie przeprowadziły w tej sprawie skutecznego i wyczerpującego dochodzenia. Twierdziły w szczególności, że tego, co im się przytrafiło w Austrii nie można rozpatrywać w sposób odosobniony, a władze austriackie mają obowiązek na mocy prawa międzynarodowego zbadać również te wydarzenia, które miały miejsce za granicą.

Trybunał, stwierdzając, że władze austriackie wywiązały się z obowiązku ochrony skarżących jako (potencjalnych) ofiar handlu ludźmi, orzekł, że **nie doszło do naruszenia art. 4** (zakaz pracy przymusowej) **ani art. 3** Konwencji (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania). Przede wszystkim zauważono, iż zgodnie z Konwencją nie było obowiązku prowadzenia dochodzenia w sprawie rekrutacji skarżących na Filipinach lub ich rzekomego wykorzystywania w Zjednoczonych Emiratach Arabskich, ponieważ na mocy art. 4 Konwencji państwa nie są zobowiązane do zapewnienia powszechnej jurysdykcji nad przestępstwami związanymi z handlem ludźmi popełnionymi za granicą. Wracając do wydarzeń w Austrii, Trybunał stwierdził, że władze podjęły wszystkie kroki, których można było oczekiwać w tej sytuacji. Skarżące, wspierane przez organizację pozarządową finansowaną przez rząd, były przesłuchiwane przez specjalnie wyszkolonych funkcjonariuszy policji, uzyskały zezwolenie na pobyt i pracę w celu uregulowania ich pobytu w Austrii, a dla szczególnej ochrony nałożono dodatkowo zakaz ujawniania ich danych osobowych. Ponadto dochodzenie w sprawie zarzutów dotyczących pobytu skarżących w Wiedniu było wystarczające, a końcowa ocena władz, zważywszy na stan faktyczny sprawy oraz dostępne dowody, była uzasadniona. Wszelkie dalsze kroki w tej sprawie - takie jak konfrontacja z pracodawcami skarżących - nie miałyby obiektywnej szansy powodzenia, ponieważ nie istniała umowa o wzajemnej pomocy prawnej między Austrią a Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi, a same skarżące zwróciły się do policji około rok po wydarzeniach, o których mowa, kiedy to ich pracodawcy już dawno opuścili kraj.

Chowdury i Inni przeciwko Grecji

30 marca 2017 r.

Skarżący - 42 obywatele Bangladeszu - zostali zwerbowani w Atenach i innych częściach Grecji w okresie pomiędzy końcem 2012 roku a początkiem 2013 roku, bez greckiego zezwolenia na pracę, do pracy na głównej plantacji truskawek w miejscowości Manolada. Ich pracodawcy nie wypłacali im wynagrodzeń i zmuszali ich do pracy w trudnych warunkach fizycznych pod nadzorem uzbrojonych strażników. Skarżący twierdzili, że byli poddani pracy przymusowej lub obowiązkowej. Ponadto ich zdaniem państwo było zobowiązane do zapobieżenia poddaniu ich handlowi ludźmi oraz do przyjęcia w tym celu środków zapobiegawczych i ukarania pracodawców.

Trybunał orzekł, że nie udzielając skarżącym należytej ochrony, państwo greckie dopuściło się naruszenia **art. 4 ust. 2** Konwencji (zakaz pracy przymusowej). Trybunał zaznaczył, iż sytuacja skarżących dotyczyła handlu ludźmi i pracy przymusowej i wyszczególnił, że wykorzystywanie osób poprzez pracę jest jednym z aspektów handlu ludźmi. Stwierdził również, że państwo nie wywiązało się ze swoich zobowiązań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi, ochrony ofiar, przeprowadzenia skutecznego śledztwa w sprawie popełnionych przestępstw oraz ukarania winnych.

T.I. i Inni przeciwko Grecji (nr 40311/10)

18 lipca 2019 r.

W tym przypadku trzy obywatelki Rosji twierdziły, że padły ofiarą handlu ludźmi. Twierdziły w szczególności, że zostały zmuszone do pracy jako prostytutki w Grecji, i skarżyły się, że władze greckie nie wywiązały się z obowiązku kryminalizacji i ścigania czynów związanych z handlem ludźmi. Skarżyły się także na niedociągnięcia i uchybienia w przeprowadzonym dochodzeniu i postępowaniu sądowym.

Trybunał orzekł, że doszło do naruszenia art. 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) Konwencji, uznając, że ramy prawne regulujące postępowanie nie były skuteczne i wystarczające ani do ukarania handlarzy, ani do zapewnienia skutecznego zapobiegania handlowi ludźmi. Trybunał zauważył w szczególności, że właściwe organy nie zajęły się sprawą z wymaganym poziomem staranności, oraz że skarżące nie były zaangażowane w dochodzenie w stopniu wymaganym w ramach proceduralnego aspektu art. 4.

Skargi oczekujące na rozpoznanie**S.M. przeciwko Chorwacji (nr 60561/14)**

19 lipca 2018 r. (wyrok Izby) – sprawa przekazana do Wielkiej Izby w grudniu 2018 r.

Ta sprawa dotyczy skargi Chorwatki, w której podnosiła, że została zmuszona do prostytucji. Skarżąca twierdziła w szczególności, że władze nie zareagowały odpowiednio na jej skargę i że Chorwacja nie posiada odpowiednich ram prawnych, aby poradzić sobie z takimi problemami.

W wyroku Izby z dnia 19 lipca 2018 roku Trybunał stwierdził, sześcioma głosami do jednego, że doszło do naruszenia art. 4 Konwencji. Po pierwsze, Izba orzekła, że art. 4 może być stosowany w przypadkach, takich jak ten, które dotyczą handlu ludźmi i wykorzystywania kobiet do celów prostytucji, nawet jeśli sprawa nie zawiera elementów międzynarodowych. Izba następnie stwierdziła, że chociaż w Chorwacji istniały odpowiednie ramy prawne dla kryminalizacji handlu ludźmi, przymusowej prostytucji i czerpania zysków z prostytucji, to w dochodzeniu przeprowadzonym przez władze w sprawie skarżącej wystąpiły uchybienia. W szczególności nie przesłuchano wszystkich możliwych świadków oraz, stwierdzając w celu uniewinnienia oskarżonego, że skarżąca dobrowolnie świadczyła usługi seksualne, nie wzięto pod uwagę międzynarodowych norm dotyczących handlu ludźmi, zgodnie z którymi zgoda ofiary jest nieistotna.

W dniu 3 grudnia 2018 roku Panel Wielkiej Izby przyjął wniosek rządu chorwackiego o przekazanie sprawy Wielkiej Izbie. W dniu 15 maja 2019 roku Wielka Izba przeprowadziła posiedzenie w sprawie.

Zoletic i Inni przeciwko Azerbejdżanowi (nr 20116/12)

Skarga zakomunikowana Rządowi Azerbejdżanu w dniu 6 lipca 2017 r.

Skarżący - obywatele Bośni i Hercegowiny - skarżą się w szczególności na to, że podczas pracy przy projektach budowlanych byli ofiarami handlu ludźmi i pracy przymusowej lub obowiązkowej w Azerbejdżanie.

Trybunał powiadomił Rząd Azerbejdżanu o skardze i zadał stronom pytania zgodnie z art. 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej) oraz art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego) Konwencji i art. 1 (ochrona własności) Protokołu nr 1 do Konwencji.

V.C.L. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (nr 77587/12)

Skarga zakomunikowana Rządowi Zjednoczonego Królestwa w dniu 5 marca 2018 r.

Skarżący, obywatel wietnamski, złożył skargę w związku ze skazaniem go za przestępstwa związane z narkotykami, twierdząc w szczególności, że prokuratura i policja naruszyły swój pozytywny obowiązek zbadania zarzutu, że był on ofiarą handlu ludźmi.

Trybunał powiadomił rząd brytyjski o skardze i zadał stronom pytania na podstawie art. 4 (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej), 6 (prawo do rzetelnego procesu) i 34 (prawo do skargi indywidualnej) Konwencji.

Status uchodźcy i zezwolenie na pobyt

L.R. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (nr 49113/09)

14 czerwca 2011 r. (decyzja o skreśleniu z listy skarg)

Skarżąca twierdziła, że została sprzedana do Wielkiej Brytanii z Włoch przez Albańczyka, który zmuszał ją do prostytucji w nocnym klubie, zabierając wszystkie pieniądze generowane przez ten proceder. Skarżąca uciekła i zamieszkała w nieujawnionym schronisku. Twierdziła, że wydalenie jej ze Zjednoczonego Królestwa do Albanii naraziłoby ją na ryzyko traktowania jej w sposób naruszający między innymi art. 4 Konwencji (zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej).

Trybunał **skreślił** skargę z listy spraw na mocy art. 37 Konwencji (skreślenie skargi z listy) uznając, że w związku z przyznaniem przez Zjednoczone Królestwo statusu uchodźcy skarżącej i jej córce, nie istniało już ryzyko odesłania ich do Albanii. Rząd zobowiązał się również do wypłaty skarżącej rekompensaty z tytułu poniesionych przez nią kosztów prawnych.

D.H. przeciwko Finlandii (nr 30815/09)

28 czerwca 2011 r. (decyzja o skreśleniu z listy skarg)

Skarżący, obywatel Somalii urodzony w 1992 roku, przybył łodzią do Włoch w listopadzie 2007 roku. Uciekł z Mogadiszu, gdzie jak twierdził, został zmuszony do wstąpienia w szeregi armii po upadku struktur administracyjnych kraju i gdzie groziła mu śmierć z rąk etiopskich oddziałów, których celem było pojmanie i zabijanie młodych somalijskich żołnierzy. Władze włoskie pozostawiły go na ulicach Rzymu zimą 2007 roku, bez żadnej pomocy ani środków. Był nieustannie głodny i zmarznięty a także napastowany fizycznie i słownie, zarówno na ulicach miasta jak i przez policję w Mediolanie, dokąd udał się po pomoc. W końcu trafił do Finlandii, gdzie złożył wniosek o azyl, którego mu odmówiono w lutym 2010 roku. Skarżący zarzucił, że gdyby wrócił do Włoch, naraziłby się na nieludzkie lub poniżające traktowanie sprzeczne z art. 3 Konwencji, zwłaszcza, że był w tamtym okresie małoletnim bez opieki.

Trybunał **skreślił** skargę z listy spraw na mocy art. 37 Konwencji (skreślenie skargi z listy) argumentując, że skarżącemu przyznano zezwolenie na pobyt stały w Finlandii i że nie podlegał już nakazowi wydalenia. Mając na uwadze powyższe, Trybunał uznał sprawę stanowiącą podstawę skargi za rozstrzygniętą.

O.G.O. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skarga nr 13950/12)

18 lutego 2014 r. (decyzja o skreśleniu z listy skarg)

Skarżąca, obywatelka Nigerii, która twierdziła, że padła ofiarą handlu ludźmi, skarżyła się, że jej wydalenie do Nigerii naraziłoby ją na realne ryzyko ponownego handlu ludźmi.

Trybunał **skreślił** skargę z listy spraw na mocy art. 37 Konwencji (skreślenie skargi z listy) stwierdzając, że skarżąca nie była już narażona na wydalenie ze względu na przyznanie jej przez Zjednoczone Królestwo statusu uchodźcy oraz prawa do pobytu na czas nieokreślony. Ponadto władze Zjednoczonego Królestwa uznały, że padła ona ofiarą handlu ludźmi.

Działania podjęte przez Państwa przeciwko handlarzom ludźmi i ich wspólnikom

Kaya przeciwko Niemcom

28 czerwca 2007 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący jest obywatelem tureckim, który mieszka w Niemczech od około 30 lat. Został skazany w 1999 roku m. in. za usiłowanie kwalifikowanej formy handlu ludźmi oraz kwalifikowane pobicie. Sądy ustaliły, że skarżący pobił dwie kobiety próbując zmusić je do prostytucji, zmusił swoją byłą partnerkę, aby ta oddawała mu większość pieniędzy zarobionych z prostytucji, a także pozbawił wolności inną kobietę próbując zmusić ją do prostytucji, aby mógł żyć z pieniędzy, które ta miałyby zarabiać. W kwietniu 2001 roku został wydany z Niemiec do Turcji po tym, jak odbył dwie trzecie kary pozbawienia

wolności, ponieważ sądy uznały, że istnieje wysokie ryzyko, że będzie on nadal stanowił poważne zagrożenie dla społeczeństwa. Skarżący zarzucił, że jego deportacja z Niemiec naruszyła jego prawo do życia prywatnego i rodzinnego.

Trybunał orzekł, że **nie doszło do naruszenia art. 8** Konwencji (prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Stwierdzono, że wydalenie skarżącego odbyło się zgodnie z Konwencją, szczególnie biorąc pod uwagę fakt, że skarżący był skazany za ciężkie przestępstwa popełniane na terenie Niemiec, a mimo to ostatecznie udało mu się powrócić do tego kraju.

Tas przeciwko Belgii

12 maja 2009 r. (decyzja o dopuszczalności)

Sprawa dotyczyła konfiskaty pomieszczeń wykorzystywanych przy procederze związanym z handlem ludźmi i wykorzystywaniem szczególnie narażonych cudzoziemców. Skarżący powołał się w szczególności na art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji (ochrona własności).

Trybunał uznał skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną. Biorąc pod uwagę margines swobody przyznany państwom w kontrolowaniu "użytkowania mienia zgodnie z interesem ogólnym", w szczególności w kontekście polityki mającej na celu zwalczanie działalności przestępczej, stwierdzono, że ingerencja w prawo skarżącego do posiadania własności nie była nieproporcjonalna w stosunku do zamierzonego celu prawnego, tj. zgodna z interesem ogólnym zwalczania zarówno handlu ludźmi jak i wykorzystywania cudzoziemców pozostających w niebezpieczeństwie.

Praca podczas odbywania kary pozbawienia wolności

De Wilde, Ooms oraz Versyp ("sprawy włóczęgów") przeciwko Belgii

18 czerwca 1971 r.

Skarżący zostali uznani za włóczęgów i zatrzymani w stosownych ośrodkach, gdzie zostali zmuszeni do pracy w zamian za niskie wynagrodzenie. Zarzucili, że zostali zmuszeni do pracy w zamian za absurdalnie niską płacę i pod rygiorem sankcji dyscyplinarnych.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 4** Konwencji (zakaz niewolnictwa lub pracy przymusowej), ponieważ praca skarżących w ośrodkach dla włóczęgów nie przekroczyła dozwolonych przez Konwencję granic, jako że była to praca ukierunkowana na rehabilitację włóczęgów i była porównywalna z tą przyjętą w kilku innych państwach członkowskich Rady Europy.

Van Droogenbroeck przeciwko Belgii

24 czerwca 1982 r.

Skarżący został skazany za kradzież oraz został oddany, po zakończeniu dwuletniego okresu pozbawienia wolności, na kilka lat do dyspozycji państwa, w którym to czasie mógł zostać ponownie osadzony. Zarzucił, że był przetrzymywany w poddaństwie, ponieważ poddawano go "kaprysom administracji" i że był zmuszony pracować, by zaoszczędzić trochę pieniędzy.

Trybunał orzekł, że **nie doszło do naruszenia art. 4** Konwencji (zakaz niewolnictwa lub pracy przymusowej). Podkreślił, że sytuację skarżącego można byłoby uznać za poddaństwo tylko wtedy, gdyby wiązało się to z wyjątkowo rażącą formą ograniczenia wolności, co nie miało miejsca. Co więcej, praca, którą miał wykonywać, nie wykraczała poza zwyczajny zakres w tym kontekście, ponieważ została zaplanowana tak, aby pomóc mu w resocjalizacji.

Stummer przeciwko Austrii

7 lipca 2011 r. (Wielka Izba)

Skarżący, który spędził 28 lat swojego życia w więzieniu, twierdził, że standardy europejskie zmieniły się w takim stopniu, że praca w więzieniu bez przynależności do systemu emerytalnego nie może być dłużej uważana za "wymaganą zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności", która jest wyłączona z kategorii "niewolnictwo i praca przymusowa" w myśl art. 4 Konwencji.

Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 4** Konwencji (zakaz pracy przymusowej). Uznał, że z uwagi na brak europejskiego porozumienia w sprawie przynależności więźniów pracujących do systemu emerytalnego, praktyka państw członkowskich Rady Europy nie stanowiła podstawy do takiej interpretacji. Trybunał dalej stwierdził, że w tej sprawie **nie doszło do naruszenia art. 14** Konwencji (zakaz dyskryminacji) **w związku z art. 1 Protokołu nr 1** do Konwencji (ochrona własności).

Zhelvazkov przeciwko Bułgarii

9 października 2012 r.

Skarżący został uznany winnym pomniejszego chuligaństwa za znieważenie prokuratora. Został skazany na dwa tygodnie w areszcie, podczas których musiał brać udział w projekcie dotyczącym rozwoju infrastruktury miejskiej. Skarżył się w szczególności, został zmuszony do pracy przymusowej, ponieważ musiał pracować bez wynagrodzenia. Na podstawie art. 4 Konwencji (zakaz pracy przymusowej), Trybunał uznał roszczenie skarżącego za **niedopuszczalne** jako oczywiście bezzasadne.

Floroiu przeciwko Rumunii

12 marca 2013 r. (decyzja o dopuszczalności)

Skarżący został skazany 5 lat i 10 miesięcy pozbawienia wolności za kradzież. Na własną prośbę został podczas odbywania kary dopuszczony do pracy na rzecz więzienia mającej na celu konserwację floty pojazdów. Ponieważ praca ta wiązała się z codziennym funkcjonowaniem więzienia, nie był opłacany, ale w ramach rekompensaty skrócono jego wyrok o 37 dni. Skarżący zarzucił przed Trybunałem, że nie zapłacono mu za pracę, wykonaną podczas pobytu w więzieniu.

Powołując się na art. 4 ust. 3 lit. a) Konwencji Trybunał stwierdził, że w okolicznościach niniejszej sprawy pracę, którą wykonywał skarżący należy uznać za "wymaganą zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności". W związku z tym uznał skargę za **niedopuszczalną** jako oczywiście bezzasadną.

Meier przeciwko Szwajcarii

9 lutego 2016 r.

Sprawa dotyczyła wymogu świadczenia pracy przez osadzonego po przekroczeniu wieku emerytalnego. Skarżący zarzucał przede wszystkim, że doszło do naruszenia jego prawa do nie bycia poddanym wymogowi wykonywania pracy przymusowej lub obowiązkowej. Trybunał stwierdził, że **nie doszło do naruszenia art. 4 ust. 2** Konwencji (zakaz pracy przymusowej). Odnotowano w szczególności, że państwa członkowskie Rady Europy nie osiągnęły satysfakcjonującego porozumienia co do obowiązkowej pracy więźniów po osiągnięciu wieku emerytalnego. Podkreślono, że władze szwajcarskie korzystają w istocie z przysługującego im znacznego marginesu swobody w tej kwestii. Jednocześnie z samego art. 4 Konwencji nie można wywieść żadnego absolutnego zakazu podobnych praktyk. W świetle art. 4 Konwencji obowiązek pracy wykonywanej przez skarżącego podczas jego tymczasowego aresztowania można zatem uznać za "pracę wymaganą zwykle w ramach wykonywania kary pozbawienia wolności". W związku z powyższym nie stanowi ona "pracy przymusowej lub obowiązkowej" w rozumieniu tegoż artykułu.

Dalsza lektura

Zobacz w szczególności:

- **[Przewodnik po art. 4 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka - Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej](#)**, dokument przygotowany przez Dyrektoriat Jurisconsult.

Kontakt dla Mediów:
Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08